

Ocene in poročila

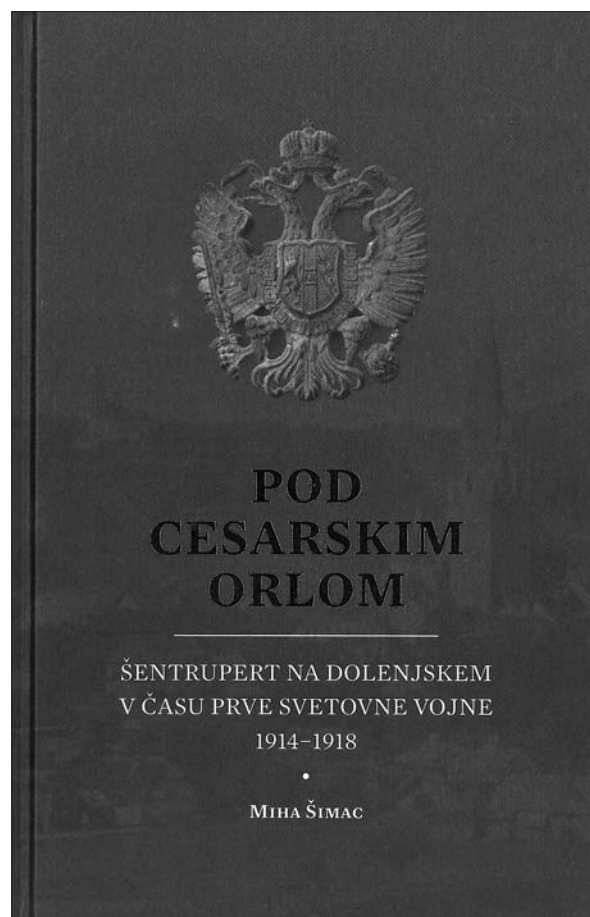

Miha Šimac: Pod cesarskim orlom. Šentrupert na Dolenjskem v času prve svetovne vojne 1914–1918. Ljubljana: Reitenburg, 218, 128 strani.

Čas med letoma 2014 in 2018 so zaznamovale številne obletnice dogodkov, povezanih s prvo svetovno vojno. Ta je na Slovenskem pustila neizbrisen pečat ter vplivala na družbene, politične, ekonomske in socialne spremembe. Slovenski prostor in slovensko prebivalstvo sta bila neposredno (soška fronta) ter posredno (vojno zaledje) vključena v dogajanje vsa štiri leta vojne vihre, ki je pretresla Evropo in svet. V zadnjih letih je vse večji poudarek na raziskavah, ki se posvečajo življenju civilnega prebivalstva v času vojne, tudi na območjih, ki niso bila blizu vojnemu dogajanju, kar pa ne pomeni, da se tamkajšnje prebivalstvo z vojno in njenimi posledicami ni intenzivno ter vsakodnevno soočalo. V Sloveniji so se tekom zadnjih štirih let zvrstili številni znanstveni dogodki, predavanja, razstave, postavitve obeležij, koncerti in izdaje knjig, s katerimi smo Slovenci na različne načine zaznamovali in odstrli dogodke iz naše preteklosti. Med izdanimi monografijami vidno mesto zaseda tudi delo Mihe Šimca – *Pod cesarskim orlom: Šentrupert na Dolenjskem v času prve svetovne vojne 1914–1918*, v katerem avtor na podlagi številnih arhivskih in časopisnih virov ter literature predstavi župnijo Šentrupert in njeno prebivalstvo v času velike vojne.

V znanstveni monografiji, ki je izšla konec leta 2018, je na slabih 130 straneh opisanih več vidikov življenja prebivalstva med prvo svetovno vojno. Predgovor je napisal Jože Anderlič, uvodno poglavje pa Marko Štepec. V začetnih poglavjih Šimac na podlagi promemorije, ki jo je pripravil takratni šentrupertski župnik Janez Mervec ter številnih časopisnih člankov, predstavi kraj in župnijo Šentrupert neposredno pred začetkom prve svetovne vojne. Iz uvodnih poglavij poleg najpomembnejših dogodkov, ki so zaznamovali kraj v letu pred vojno, izvemo glavne značilnosti o verskem življenju, društvih in političnih razmerah v župniji. Osrednji del knjige obsega poglavja o prvi svetovni vojni, ki si sledijo deloma kronološko, deloma pa glede na vsebinske tematike. Tako ozemlje kot prebivalstvo Šentruperta sta se aktivno vključila v vojno kolesje. Osrednji sklop je razdeljen na dva dela. Prvi se posveča civilnemu prebivalstvu v župniji in

zajema širok spekter tematik, ki predstavljajo odhod moških v vojsko ter na fronto, prilagoditev civilnega prebivalstva na vojne razmere, dobrodelno udejstvovanje, aprovizacijo in skrb za prehrano, pomoč revnim družinam, stike civilnega prebivalstva z vojaki in sodelovanje prebivalstva pri gibanju za zbiranje podpisov v podporo Majniški deklaraciji. Iz zapisanega izvemo, da se je prebivalstvo množično vključevalo v dobrodelne akcije, aktivno spremljalo dogajanje, povezano z vojno, in zaradi dobrih kmetijskih pogojev ni trpelo večjega pomanjkanja hrane. Za zaključek sklopa so v poglavju »Tok življenja župnije Šentrupert v matičnih knjigah« dodani še podatki iz župnijskih matičnih knjig, kjer je za obdobje med letoma 1914 in 1918 navedeno število rojstev, smrti in porok v župniji. Razvidno je, da se je število rojstev tekom vojne nekoliko zmanjšalo, število smrti pa povečalo.

Smrt je množično kosila predvsem v letu 1918, kar je bila v največji meri posledica množičnega obolenja zaradi španske gripe. Med umrlimi v župniji lahko poleg domačinov najdemo tudi več ruskih ujetnikov.

Drugi del se osredotoča na vojaško življenje in vojake, ki so bili doma iz župnije. Avtor predstavi nekatere življenjske zgodbe vojakov na bojiščih Galicije in Posočja. Iz zapisanega izvemo, v katerih enotah so služili možje in fantje, kje so se nahajali v ujetništvih, kateri so bili odlikovani, njihovo korespondenco in omembe v slovenskem časopisju. Posebej je potrebno izpostaviti poglavje »Nepopolni seznam šentrupertskih padlih«, v katerem je avtor opravil rekonstrukcijo vojaških žrtev iz Šentruperta in jih razvrstil v seznam padlih vojakov, ki je bil izdelan na podlagi Seznamov izgub (*Verlustliste*), zaznamkov iz matičnih knjig in časopisnih člankov. Iz teh virov je avtor uspel zbrati podatke o 101 umrlem vojaku. Za večino padlih so navedeni tudi njihovi naslovi, enote, v katerih so služili, in kraj smrti. Iz podatkov je razvidno, da jih je večina padla na bojiščih, nekateri so umrli v ujetništvu, številni pa so ostali pogrešani in zanje ni bilo možno določiti kraja smrti. Največ umrlih vojakov je služilo v 17. pehotnem polku, 27. domobranskem polku in 7. lovskem bataljonu. V zaključnih poglavjih avtor na kratko opiše čas neposredno po koncu vojne, težave, s katerimi so se soočali vojni invalidi, in sodelovanje domačina nadporočnika Aleksandra Lunačka v bojih za severno slovensko mejo na Koroškem v letih 1918 in 1919. Knjigi so dodani še povzetki v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku ter seznam kratic in okrajšav.

Avtor se je pri raziskovanju oprl v največji meri na primarne vire. Delo temelji predvsem na časopisnem gradivu, ki je v času vojne izhajalo na Kranjskem (npr. *Dolenjske novice*, *Domoljub*, *Slovenec*, *Slovenski narod*). Avtor je uspel zbrati številne časopisne drobce iz časa pred in med vojno ter jih vključiti v raziskavo. Delo bogati tudi uporaba številnih arhivskih dokumentov, ki jih je avtor našel v Arhivu Republike Slovenije, Arhivu uršulinskega samostana v Ljubljani, Nadškofijskem arhivu v Mariboru in Državnem arhivu na Dunaju (Österreichisches Staatsarchiv/Kriegsarchiv). Med večino slovensko literaturo najdemo tudi več spominov in dnevnikov slovenskih vojakov. Delo dopolnjuje tudi slikovno gradivo, ki se navezuje tako na lokalni kot širši kontekst.

Knjiga razkriva marsikateri delček zgodovine župnije Šentrupert v času prve svetovne vojne in se postavlja na vidno mesto ob bok drugim študijam in delom, ki obravnavajo to temo na mikrozgodovinskem nivoju. Lahko se strinjamo z besedami dr. Štepca, ki v uvodu zapiše: »Zgodba o Šentrupertu in njegovih prebivalcih je na podlagi različnih virov narejena raziskava, ki drobne osebne zgodbe in dogodke poveže v berljivo pripoved, v kateri se zrcalijo veliki vojni dogodki. V njej lahko prepoznamo od-

meve številnih vprašanj, ki jih je v svoji znameniti mikrozgodovinski študiji o francoski vasi Montailou, v povsem drugem obdobju in kontekstu, odprl francoski zgodovinar Emmanuel Le Roy Ladurie.«

Robert Devetak

Šaleški razgledi 16. Zbornik 2018–2019
(ur. Silvo Grmovšek, Jože Hudales in Tone Ravnikar). Velenje: Knjižnica Velenje, 2019, 416 strani.

Novim Šaleškim razgledom s 16. številko je vredno posvetiti nekaj misli. Izdaja zadnje številke te domoznanske periodike iz Šaleške doline je ob pomankanju tehtne tovrstne domoznanske publicistike v zadnjem desetletju pri nas enostavno preveč pomembna, da gre mimo nas.

Šaleški razgledi so humanistično-družboslovna knjižna zbirka, ki se tematsko navezuje na širše geografsko območje Šaleške doline in je opravila pionirsko delo pri interdisciplinarnem preučevanju

Šaleški razgledi 16

ZBORNİK 2018–2019